

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми **«ФОРМУВАННЯ ПЕРВИННОГО ЕКОНОМІЧНОГО
ДОСВІДУ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала:

студентка 2 курсу, групи DO1-M18z
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньою програмою Дошкільна
освіта з додатковою спеціальністю
013 Початкова освіта
(заочна форма навчання)
Бута Людмила Іванівна

Керівник: Каньоса Н. Г.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

Рецензент: Бахмат Н.В.,
професор кафедри теорії та методик
початкової освіти, доктор педагогічних
наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПЕРВИННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДОСВІДУ ДОШКІЛЬНИКІВ У СУЧАСНІЙ ПАРАДИГМІ ОСВІТИ.....	9
1.1 Первинний економічний досвід у системі економічної соціалізації та виховання дітей.....	9
1.2 Діяльнісний підхід як основа формування досвіду.....	19
1.3 Гра-стратегія в контексті особистісно орієнтованої парадигми дошкільної освіти.....	28
Висновки до першого розділу.....	39
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПЕРВИННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДОСВІДУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	42
2.1 Особливості прояву первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку.....	42
2.2 Організація педагогічної роботи з формування первинного економічного досвіду старших дошкільників.....	54
2.3 Динаміка досягнень у сформованості первинного економічного досвіду.....	72
Висновки до другого розділу.....	82
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	93
Додаток А Анкета для вихователів.....	93
Додаток Б Анкета для батьків.....	95
Додаток В Методики оцінки первинного економічного досвіду за критеріями.....	96
Додаток Г Матеріали для методики оцінки первинного економічного досвіду за критеріям.....	102
Додаток Д Елементарні економічні поняття.....	114
Додаток Е Дидактичні ігри економічної спрямованості.....	115
Додаток Ж Ситуативні та сюжетно-рольові ігри економічного змісту.....	119
Додаток З Гра-стратегія.....	125

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗДО – заклад дошкільної освіти

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

Н – низький рівень

С – середній рівень

Д – достатній рівень

ВСТУП

Актуальність теми. Реалізація особистісно орієнтованої моделі, як пріоритетної на сучасному етапі розвитку держави, вимагає переосмислення позиції дитини не лише в освітньо-виховному процесі, а й в побудові життєвих відносин з оточуючими. Одне з основних завдань освітньо-виховного процесу в сучасних умовах виявляється не в накопиченні інформації з окремих галузей знань, а насамперед у формуванні готовності до самостійного знаходження способів її пізнання, побудови людських стосунків, взаємодії, спілкування, та вже на цій основі збагачення власного запасу знань і досвіду.

Особливості життя в сучасному соціумі вимагають зниження вікових меж для початку економічного виховання дітей як фундаментальної бази подальшої економічної освіти, що є невід'ємною умовою соціалізації. Традиційна освіта, на жаль, не сприяє повною мірою формуванню в дітей готовності до принципово нових економічних, соціально-політичних та духовних відносин.

У розв'язанні питань економічної освіти та виховання державні документи (Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Концептуальні засади гуманітарної освіти в Україні) орієнтують громадську думку й професійну діяльність педагогів на усвідомлення цілей та завдань економічного виховання дітей як вихідної ланки підготовки до повноцінного життя в умовах ринкової економіки.

У зв'язку з реформуванням освіти й усвідомленням ученими значущості проблеми економічного виховання в теорії та практиці педагогіки на сучасному етапі активізувався науковий пошук ефективних навчальних технологій. Здебільшого, наукові дослідження присвячено таким проблемам: вивченню окремих економічних понять побутово-господарської діяльності (В. Грошев, П. Матвеев, М. Мельник); формуванню нового типу економічного мислення (Л. Горкіна, А. Кітов, В. Кондратьєв, О. Шпак);

формуванню бережливості в аспекті екологічного виховання (Л. Островська, О. Парамонов); розробленню найоптимальніших форм і методів навчання дошкільників (Л. Артемова, О. Білоус, А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Грама, Е. Карпова); формуванню економічної грамотності в дітей дошкільного віку, підготовці педагогів закладу дошкільної освіти до економічного виховання дітей (Н. Грама).

Високий рівень економічної культури забезпечується засвоєнням економічних знань через набуття первинного економічного досвіду, формування якого розпочинається тоді, коли дитина виконує самостійні вольові дії, будує взаємодію з іншими суб'єктами соціальної дійсності та на цій основі засвоює певні знання й опановує вміння. Це стає можливим уже в старшому дошкільному віці, тому що діти починають виділяти себе в системі взаємовідносин завдяки предметно-операційній діяльності.

Незважаючи на певну теоретичну і методичну розробленість означених питань, один з найвагоміших аспектів проблеми формування в дошкільників першооснов економічної культури, пов'язаний з набуттям первинного економічного досвіду для її забезпечення, залишається малодослідженим. На нашу думку, найбільш природні умови для цього створює ігрова діяльність. Відтак, існує нагальна потреба в сучасному осмисленні означеної проблеми, методичній розробці серії різноманітних ігор економічного змісту для дітей старшого дошкільного віку, що зумовило вибір теми дослідження «Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників засобами ігрової діяльності».

Об'єкт дослідження: процес економічного виховання дошкільників.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати ефективність педагогічних умов формування первинного економічного досвіду старших дошкільників в ігровій діяльності.

Гіпотеза дослідження: процес формування первинного економічного досвіду старших дошкільників, що відбувається поетапно, буде успішним, якщо врахувати специфіку кожного етапу та сукупно реалізувати такі педагогічні умови:

–забезпечення комплексного підходу до процесу економічного виховання, що передбачає формування елементарних економічних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності;

–надання пріоритету ігровій діяльності серед інших засобів формування первинного економічного досвіду;

– поступове впровадження ігор економічної спрямованості.

Відповідно до мети й гіпотези дослідження визначено такі **завдання:**

1. Розкрити сутність поняття «первинний економічний досвід», визначити його місце в системі економічного виховання та соціалізації дошкільників.

2. Встановити рівні сформованості первинного економічного досвіду в дітей старшого дошкільного віку на основі визначених його критеріїв оцінювання та показників.

3. Визначити та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування первинного економічного досвіду старших дошкільників в ігровій діяльності.

4. Створити інформаційний банк ігор економічного змісту для дітей старшого дошкільного віку та розробити відповідні методичні рекомендації для вихователів дошкільних закладів.

Методи дослідження.

теоретичні – аналіз філософської, психологічної, соціально-педагогічної, культурологічної літератури для розкриття сутності й особливостей процесу формування первинного економічного досвіду старших дошкільників, визначення структурних компонентів первинного економічного досвіду;

емпіричні – спостереження, інтерв'ювання дітей, бесіда, анкетування

старших дошкільників та їхніх батьків; констатувальний зріз, формувальний етап експерименту, контрольний зріз;

статистичні: методи математичної обробки експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження: на рівні магістерської роботи обґрунтовано і визначено змістові, формальні й структурні ознаки поняття «первинний економічний досвід» старших дошкільників; охарактеризовано особливості формування первинного економічного досвіду дітей; визначено критерії оцінки й рівні сформованості первинного економічного досвіду старших дошкільників та педагогічні умови його формування в освітньому процесі дошкільної освіти; уточнено види та зміст дидактичних і сюжетно-рольових ігор економічної спрямованості; подальшого розвитку набула методика економічної соціалізації дошкільників.

Практичне значення дослідження: розроблено педагогічну модель і методику формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності; створено інформаційний банк ігор економічної спрямованості для дітей старшого дошкільного віку, що сприяють формуванню системи соціальних-економічних уявлень, збагаченню первинного економічного досвіду; матеріали дипломної роботи можуть бути використані в практиці роботи закладів дошкільної освіти; під час проходження студентської педагогічної практики в ЗДО.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані в умовах практичної педагогічної роботи. Крім того, апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом публікацій та доповідей на: II Регіональній науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» (м. Кам'янець-Подільський, 16-17 березня 2019 року) «Формування економічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в іграх економічного змісту»; II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (м. Кам'янець-

Подільський, 21-22 березня 2019 року) «Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників засобами мовленнєво-ігрової діяльності»; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Технології виховання і розвитку дітей в умовах сучасного закладу дошкільної освіти» (м. Кам'янець-Подільський, 26 вересня, 2019 року) «Інноваційні технології та методики формування логічного мислення у дітей дошкільного вку»; Всеукраїнській викладацько-студентській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми підготовки фахівців дошкільної освіти: проблеми, досвід, інновації», (м. Глухів, 21-22 листопада 2019 року) «Психолого-педагогічні аспекти формування креативності майбутніх вихователів у процесі їх підготовки до здійснення математичного розвитку дітей дошкільного віку»; III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною» (23-24 жовтня 2019 року м. Кам'янець-Подільський) «Використання ігрових технологій у процесі економічної соціалізації дітей дошкільного віку»; звітній студентській конференції 2018-2019 н.р. (м. Кам'янець-Подільський, 24-25 квітня 2019р.) «Економічне виховання дітей старшого дошкільного віку».

Результати дослідження впроваджені у освітній процес ЗДО «Сонечко» смт. Мельниця-Подільська Борщівського району Тернопільської області.

Публікації. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників у ігровій діяльності : зб. мат. V Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» // Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти. Київ : Міленіум, 2019.

Структура роботи: дипломна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі наведено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання наукової проблеми формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності, що виявляється у визначенні ролі, змісту первинного економічного досвіду, специфіки його розвитку; науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

1. Аналіз сучасних науково-педагогічних досліджень дозволив визначити **первинний економічний досвід** дошкільників як елементарну форму відбиття економічної діяльності, що, з одного боку, є сукупністю отриманих раніше знань про сутність економічних стосунків та понять, сформованих елементарних економічних вмінь і навичок, з іншого – виступає необхідною умовою для подальшого їх збагачення. Формування первинного економічного досвіду є вагомим завданням економічного виховання у структурі економічної соціалізації дітей

2. Складовими первинного економічного досвіду є: *мотиваційна, інформаційна, операційна* складові. Також для набуття первинного економічного досвіду необхідні розвинені морально-економічні особистісні якості та сформовані інтелектуальні здібності.

3. З метою вивчення рівнів сформованості первинного економічного досвіду дітей було визначено його критерії та показники: *ціннісно-мотиваційний критерій, когнітивно-мовленнєвий критерій, операційний критерій, психологічний критерій*.

4. Застосування розроблених нами діагностичних методик на констатувальному етапі експерименту дозволило визначити три рівні сформованості первинного економічного досвіду в старших дошкільників. До *достатнього рівня* ми віднесли дітей, які з інтересом ставилися до економічної сфери життя, із захопленням брали активну участь у різноманітних імпровізованих соціально-економічних ситуаціях; відстоювали власну точку зору; швидко реагували в нестандартній ситуації, приймали адекватне рішення та майже завжди доводили розпочату справу до кінця; під час ігор поступалися власними бажаннями та інтересами заради виконання даної

обіцянки чи задля досягнення спільної мети. У дітей, які виявили *середній рівень*, констатувалася наявність нестійкого інтересу до економічної сфери життєдіяльності людей, який без подальшого зацікавлення та мотивації швидко згасав. Ці діти охоче брали участь у грі, але не прагнули лідерства; в ігровій діяльності в основному діяли залежно від ситуації, але намагаючись не відходити від стереотипів у поведінці; проявляли достатньо розвинені для свого віку інтелектуальні здібності; власні бажаннями та інтереси ставили вище за досягнення спільної мети. *Низький рівень* ми констатували в дітей, для яких характерними були такі прояви: епізодичний інтерес до ефектних та цікавих сторін економічних процесів. В іграх економічної спрямованості такі дитини часто були осторонь, а коли грали разом з усіма, намагалися не потрапляти до центру уваги; у будь-якій діяльності не виявляли ініціативи, завжди обирали найлегші завдання та найпростіші шляхи їх розв'язання; не виявляли цікавості до пошуку іншого варіанту дій. Діти інколи демонстрували негативне ставлення до економічної сфери життєдіяльності, що виявлялося в небажанні збільшувати власний запас знань економічної спрямованості, брати участь у колективних іграх. Відповідно, незнання та нерозуміння більшості понять спричиняло виникнення негативного ставлення до всього, з чим пов'язана економічна сфера життєдіяльності.

5. На основі теоретичного дослідження та результатів констатувального зрізу було розроблено експериментальну програму перевірки ефективності гіпотетично висунутих на початку дослідження педагогічних умов формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку: 1) забезпечення системного підходу до процесу економічного виховання; 2) серед засобів формування первинного економічного досвіду надання пріоритету ігровій діяльності; 3) поступове впровадження ігор економічної спрямованості.

6. Модель реалізації педагогічних умов формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку було реалізовано в освітньо-виховному процесі в три етапи: *орієнтовно-адаптивному, діяльнісно-поведінковому, діяльнісно-творчому.*

Теоретично обґрунтовані характеристики гри-стратегії дозволили нам

розглядати її як основний засіб формування первинного економічного досвіду в дітей старшого дошкільного віку, що знайшло підтвердження в процесі експериментальної роботи. Доведено, що гра-стратегія позитивно впливає на розвинення особистісних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності, на розвиток корпоративних взаємин дітей і дорослих.

7. Аналіз результатів контрольного зрізу засвідчив, що після проведеної спеціальної педагогічної роботи діти почали виявляти ініціативність у здобутті та осмисленні нових знань економічної спрямованості; інтерес до економічної сфери життєдіяльності; уміння формулювати запитання та аргументувати відповіді економічного змісту; поєднувати лідерські прояви з толерантним ставленням до інших членів колективу; демонструвати вольові прояви під час виконання тривалої чи небажаної роботи; під час спільної діяльності створювати позитивний емоційний фон спілкування, запобігати виникненню конфліктам; використовувати економічні поняття в активному мовленні. За результатами контрольного зрізу в експериментальній групі відбувся значний позитивний перерозподіл дітей щодо рівнів сформованості економічної досвідченості. Констатовано тенденцію зростання середнього рівня економічної досвідченості в експериментальній групі та зниження – у контрольній. Дані діагностики дозволяють стверджувати, що рівень сформованості первинного економічного досвіду в експериментальній групі значно вищий, ніж у контрольній групі.

Отже, у ході експериментальної роботи доведено, що реалізація визнаної сукупності педагогічних умов забезпечує позитивний вплив на рівень сформованості первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку.

Проблема формування економічного досвіду старших дошкільників не вичерпується результатами виконаної роботи. Подальшого дослідження потребують такі питання: особливості формування економічної досвідченості старших дошкільників з урахуванням особливостей їх життєдіяльності; підготовка педагогічних кадрів щодо формування та збагачення первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України : наук. кер. : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Басов М.Я. Опыт методики психологических наблюдений и её применения к детям дошкольного возраста. Москва : Просвещение, 1923. 245 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 2008. 204с.
4. Беленька Г.В., Богініч О.Л., Машовець М.А. Здоров'я дитини – від родини. Київ : СПД Богданова А.М., 2006. 220 с.
5. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2004. 376 с.
6. Богуш А.М. Мова дітей : посіб. для батьків дошкільнят та соц. педагогів / під заг. ред. С. Чередниченко. Київ : Кобза, 2003. 144 с.
7. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. URL: http://elib.gnpbu.ru/text/bozhovich_lichnost-i-ee-formirovanie_2008/fs,1/ (дата звернення: 20.02.2019).
8. Большой психологический словарь / под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. Санкт-Петербург : прайм-ЕВРОЗНАК, 2005. С. 501.
9. Буре Р.С, Година Г.Н. Учите детей трудиться. Москва : Просвещение, 1983. 144 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Г. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2003. 1140 с.
11. Венгер Л.А. Игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста : кн. для воспит. дет. сада. Москва : Просвещение, 1989. 124 с. URL: <http://учебники-бесплатно.com/dlya-roditeley-psihologiya/venger-psihologicheskaya-gotovnost-20618.html> (дата звернення: 25.05.2019).
12. Волкова Н.В. Педагогіка: Посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академія, 2002. 576 с.

13. Воспитание дошкольников в труде / под ред. В.Г.Нечаевой. Москва : Просвещение, 1983. 200 с.
14. Выготский Л.С. Собрание сочинений : в 6 т. Т. 4. Детская психология / под ред. Д.Б. Эльконина. Москва : Педагогика, 1984. 432 с.
15. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. дім «Шкіл. Світ», 2006. 119 с.
16. Гавриш Н.В., Іванова А.В. Гра-стратегія як засіб формування творчої особистості в дошкільному віці // Особистості освіти дітей шестирічного віку : проблеми, пошуки, досвід, знахідки : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. Київ : КМПУ імені Б.Д. Грінчека, 2004. С. 26–27.
17. Грама Н.Г. Теоретико-методичні основи побудови програми для студентів з економічного виховання дітей у дошкільному закладі освіти // Наука і освіта. 2003. № 2–3. С. 97–102.
18. Грама Н.Г. Теоретико-методологічні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського. Одеса, 2004. 475 с.
19. Грама Н.Г. Формування економічної грамотності у дітей дошкільного віку : монографія. Одеса, 1997. 216 с.
20. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку, навчання та виховання дітей. Запоріжжя : ЛПС. Лтд, 2000. 268 с.
21. Дитина : Програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. Київ : Богдана, 2003. 327 с.
22. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посібн. / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, К.В. Карасьова та ін.; за ред. Т.О. Піроженко. Київ, Кіровоград : Імтек-ЛТД, 2014. 272 с.
23. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів. / упоряд. Богуш А.М. Ч. I, II. Київ : Вид. дім «Слово», 2005. 720 с.
24. Дрозденко Л.І. Виховання економічної культури : Програма // Палітра педагога. 1997. № 4. С.20–24.

25. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
26. Жадан Р., Григоренко Г. Малятам про економіку // Дошкільне виховання. 2001. № 1, 3, 10.
27. Жадан Р.П., Григоренко Г.І. Економічна освіта дітей старшого дошкільного віку (перспективно-календарне планування занять з економіки). Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2006. 116 с.
28. Жуковская Р.И. Игра и её педагогическое значение. Москва : Педагогика, 1975. 110 с.
29. Задачі-витівки для кмітливих / под ред. В.М. Сапона. Чернігів : Деснянська правда, 2002. 16 с.
30. Запорожец А.В. Избранные психологические труды : в 2 т. Т. 1. Психологическое развитие ребенка. Москва : Педагогика, 1986. 320 с.
31. Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебник для вузов. Изд. 2-е, доп. и перераб. Москва : Логос, 2002. 384 с.
32. Іванова А.В. Економічний досвід – старшим дошкільнятам // Дошкільне виховання. 2006. №7. С. 22–25.
33. Іванова А.В. Педагогічний огляд проблеми економічного виховання дошкільників // Наукова молодь : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. Луганськ : Знання, 2006. С. 43–45.
34. Камышанченко Е.Н. Содержание экономического образования школьников : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Харьков, 1994. 24 с.
35. Кнышова Л.В., Меньшикова О.И., Попова О.В. Экономика для малышей, или Как Миша стал бизнесменом. Москва : Педагогика-Пресс, 1996. 125 с.
36. Коменский Я.–А. Избранные педагогические сочинения. В 5-ти томах. Москва, 1982. Т.3. С. 62–73.
37. Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О.Л. Кононко. Київ : Ред. журн. «Дошк. Виховання», 2003. 243 с.
38. Кононко О. Сучасний дитсадок: який він? // Дошк. виховання. 2006. № 7.

С. 3–6.

39. Концепція дошкільного виховання в Україні. Київ : Освіта 1997. 16 с.

40. Корнєєва Н. Перші кроки в економіку // Палітра педагога. 2003. № 1. С. 8–13.

41. Кривошия Н. Малятам про економіку // Дошк. виховання. 2007. № 1. С. 26–27.

42. Крутій К. Діяльнісна модель заняття // Дошкільне виховання. 2006. № 7.

С. 16–19.

43. Крутій К. Концепція та методичні засади програми «Дитина в дошкільні роки». Запоріжжя : ЛПС. Лтд, 2003. вид. 2-е, перероб. 400 с.

44. Кулачківська С.Є., Ладивір С.О. Я – дошкільник (вікові індивідуальні аспекти психічного розвитку). Київ : Нова-принт, 1996. 108 с.

45. Ладивір С. Внутрішній світ дитині як проєкція життєдіяльності // Дошк. виховання. 2006. № 5. С. 4–7.

46. Леонтьев А.Н. Избранные педагогические произведения : В 2 т. Т. 1. Москва : Педагогика, 1983. 392 с.

47. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського довкілля : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Плай, 2002. 208 с.

48. Логинова В.И., Крулехт М.В. Взаимосвязь познавательной и трудовой активности детей дошкольного возраста // Психолого-педагогические механизмы формирования социальной активности детей дошкольного возраста. Москва : МГПИ им. Ленина, 1986. С. 39–44.

49. Макаренко А.С. Книга для батьків. Київ : Рад. шк., 1978. 327 с.

50. Москаленко В.В. Економічна соціалізація особистості // Практ. психологія та соц. робота. 2005. № 8. С. 1–10.

51. Мусатова Л.Я. Формирование у дошкольников знаний о труде : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Санкт-Петербург, 1993. 216 с.

52. Огнев'юк В. Особлива місія дошкільної освіти // Дошк. виховання. 2006. № 4. С. 3–8.

53. Основи психології : підручник / за заг. ред. О.В. Киричука, В.А.Роменця. 2-ге вид., стереотип. Київ : Либідь, 1996. 632 с.

54. Піроженко Т. Життєдіяльність дитини як цікава та змістовна подія //

Дошк. виховання. 2006. № 9. С. 6–9.

55. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

56. Поніманська Т. Дитина і соціум // Дошк. виховання. 2006. № 8. С. 4–6.

57. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 263с.

58. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : МЦФЕР-Україна, 2014. 452 с.

59. Психологія восприятя. 2009. URL: <http://www.psychology-online.net/articles/doc-1341.html> (дата звернення: 15.07.2019)

60. Психологічна енциклопедія / авт.-упор. О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.

61. Психологічний словник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/8prishak_osnovy_psiholog_pedagogiki/slov.htm (дата звернення: 10.05.2019).

62. Прутченков А.С, Райзберг Б.А. Мир рыночной экономики. Сборник деловых игр. Москва : РПА, 1992. 58 с.

63. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии : В 2 т. Т. 1. Москва : Педагогика, 1989. 488 с.

64. Русова С. Вибрані педагогічні твори : У 2 кн. Кн. 1 / за ред. Є.І. Коваленко; упоряд., передм., прим. Є.І. Коваленко, І.М. Пінчук. Київ : Либідь, 1997. 272 с.

65. Сазонова А.В. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників в ігровій діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Луганськ, 2007. 240 с.

66. Сергеева Д.В. Воспитание детей дошкольного возраста в процессе трудовой деятельности. Москва : Просвещение, 2001. 47 с.

67. Смелянська Н. Економічне виховання – з дитячого садка // Дошкільне виховання. 2006. № 1. С. 26–28.

68. Стельмашук М.Н. Специфика экономической социализации в детстве :

дисс. ... канд. псих. наук : 19.00.07. Тюмень, 1994. 178 с.

69. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : посібник. Київ : Академвидав, 2003. 504 с.

70. Теорія та методика співпраці дитячих навчальних закладів з родинами : навч.-метод. посіб. / уклад. Н. Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. 116 с.

71. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості : навчально-методичний посібник / уклад. Н. Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2015. 188 с.

72. Улькіна Т.В. Розвиток пізнавальних здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових психотехнік : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 19.00.07 Київ, 2006. 25 с.

73. Усова А.П. Роль игры в воспитании детей / под ред. А.В. Запорожца. Москва : Просвещение, 1976. 96 с.

74. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х томах / ред. кол.: В.М.Столетов (голова) та ін. Київ : Рад.шк., 1983. Т. 1. 488 с. ; Т.2. 352 с.

75. Философия экономики : учеб. пособ. для вузов / отв. ред. С.В. Саняков. Київ : Альтерпрес, 2002. 384 с.

76. Філософський словник соціальних термінів. Київ : Толока, 2002. 260 с.

77. Шатова А.Д. Экономическое воспитание дошкольников : учеб.-метод. пособ. Москва : Пед. общ. России, 2005. 256 с.

78. Шпак О.Т. Теорія та практика підготовки педагогічних кадрів до економічного виховання школярів у системі безперервної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2001. 34 с.

79. Экономическое образование и воспитание учащихся : пособ. для учителя / под общ. ред. Н.И. Горлача. Київ : Рад. шк., 2003. 295 с.

80. Эльконин Д.Б. Психология игры. 2-е изд. Москва : ВЛАДОС, 1999. 360 с.